

ФОП ЛУНЯЧЕК ВАДИМ ЕДУАРДОВИЧ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проєкту

«Professional Development»

Вадим ЛУНЯЧЕК

30.04.2026

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти

«КУЛЬТУРА МОВИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ
ПЕДАГОГА»

Харків – 2026

Розробник програми: Піддубний М. А., магістр філології, відмінник освіти України.

Напрямок підвищення кваліфікації: розвиток загальних і професійних компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо вдосконалення культури професійного українського мовлення та мовно-комунікативної компетентності.

Розроблено з урахуванням типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 № 904); Типова програма підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 №905); Типова програма підвищення кваліфікації керівників, заступників керівників закладів загальної середньої освіти, які реалізують Державний стандарт профільної середньої освіти «Профільна школа: управління та професійний розвиток» (наказ МОН України від 04.11.2025 №1464).

Термін дії програми: з 27.06.2026 до 01.06.2031 року.

Рецензенти:

1. **Маленко Олена**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства і лінгводидактики Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

2. **Мельник Надія**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки й освітніх інновацій Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми зумовлена сучасними вимогами до професійної діяльності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, у якій мовлення є не лише засобом передавання знань, а й важливим чинником формування особистості здобувача освіти, створення безпечного освітнього середовища та ефективної педагогічної взаємодії. Високий рівень культури мовлення є невід'ємною складовою професійної компетентності педагогічних працівників, їхньої педагогічної майстерності, авторитету й позитивного іміджу.

Особливої ваги проблема набуває в умовах реформування української освіти, реалізації концепції Нової української школи, упровадження професійних стандартів педагогічних працівників, які визначають мовно-комунікативну компетентність однією з ключових професійних компетентностей. Кожен педагогічний працівник має володіти нормами української літературної мови, ефективно використовувати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації, дотримуватися мовленнєвого етикету, демонструвати зразкове усне й писемне мовлення.

Необхідність реалізації програми зумовлена також потребою підвищення рівня мовної культури педагогічних працівників в умовах активних суспільних змін, утвердження української мови як державної, оновлення норм українського правопису, розвитку цифрової комунікації та зростання ролі публічного професійного спілкування. Практика засвідчує наявність типових мовних помилок у професійному мовленні педагогічних працівників, що потребує системної роботи над удосконаленням мовленнєвої компетентності.

Опанування змісту програми сприятиме підвищенню якості освітнього процесу, розвитку педагогічної майстерності, професійному самовдосконаленню та реалізації принципу навчання впродовж життя.

Таким чином, програма «Культура мовлення як складова професійного зростання педагога» є своєчасною, практично орієнтованою та відповідає сучасним державним пріоритетам розвитку освіти, потребам педагогічних працівників і суспільному запиту на високий рівень мовної культури в освітньому середовищі.

Цільова аудиторія: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти (керівники та заступники керівників, учителі, асистенти вчителів, практичні психологи, соціальні педагоги).

Обсяг (тривалість): 3 години / 0,1 кредиту ЄКТС.

Особливості реалізації програми: програма реалізується на засадах гнучкості, варіативності та практичної спрямованості. Навчання передбачає поєднання теоретичної, практичної та рефлексивної складових, спрямованих на засвоєння мовних норм та правил мовленнєвого етикету, а також на формування вмінь застосовувати засвоєні норми і правила у професійній педагогічній практиці. Заняття мають чітко виражене практичне спрямування з акцентом на активному застосуванні набутих знань.

До реалізації програми залучаються фахівці, які мають відповідну професійну підготовку та практичний досвід у сфері повної загальної середньої освіти.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток професійної готовності педагогічних працівників до свідомого, нормативного й ефективного використання української мови в освітній діяльності шляхом удосконалення мовної, комунікативної та риторичної компетентностей, формування навичок культури професійного спілкування та мовленнєвого самовдосконалення.

Завдання підвищення кваліфікації:

актуалізувати й поглибити знання з питань нормативного усного та писемного мовлення;

удосконалити навички нормативного усного й писемного мовлення;

розвинути вміння запобігати мовним помилкам та створювати тексти відповідно до норм сучасної української літературної мови;

опанувати сучасні інструменти формування культури професійного педагогічного спілкування з учнями, батьками та колегами;

розвинути здатність до мовленнєвої рефлексії та самоосвіти як чинника безперервного професійного розвитку;

усвідомити значення мовної культури як складника професійної компетентності та професійного зростання педагогічного працівника.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: мовно-комунікативна компетентність (А 1), предметно-методична компетентність (А 2), інформаційно-цифрова компетентність (А 3), емоційно-етична компетентність (Б 2) відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225; «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від

© Піддубний М.А., 2026

17.09.2021 № 568-21; «Практичний психолог закладу освіти», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 № 2425.

Очікувані результати підвищення кваліфікації. За підсумками опанування програми слухачі поглиблюють теоретичні знання, а також вдосконалюють практичні вміння та навички:

застосовувати норми сучасної української літературної мови в професійній діяльності;

дотримуватися норм усного й писемного професійного мовлення;

використовувати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації;

створювати, аналізувати та редагувати професійні тексти;

застосовувати правила мовленнєвого етикету в педагогічній взаємодії;

здійснювати мовленнєву рефлексію та самоаналіз;

планувати власний професійний мовленнєвий розвиток.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання рівня сформованості мовленнєвої та комунікативної компетентностей педагогічних працівників здійснюється на засадах об'єктивності, прозорості та відповідності очікуваним результатам навчання. Воно має на меті визначити здатність слухачів ефективно застосовувати норми сучасної української літературної мови в професійній діяльності.

Підтвердження результатів навчання відбувається за умови проходження слухачем від 70% до 100% обсягу програми, виконання тестів та практичних завдань, активної участі у заняттях.

Підсумковий рівень результатів навчання слухачів визначається за такими критеріями:

тестові завдання для перевірки теоретичних знань за темами модулів програми;

практичні завдання для перевірки сформованих практичних умінь.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат відповідно до встановленого зразка обсягом 3 години / 0,1 кредиту ЄКТС.

Вартість: 200 грн.

3. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено розвиток та вдосконалення професійних компетентностей керівників, заступників керівників закладів загальної середньої освіти, учителів, асистентів вчителів, практичних психологів, соціальних педагогів щодо дотримання мовних та етикетних норм в освітньому процесі в умовах реалізації нових освітніх стандартів.

Особливістю занять у межах програми є не просто ознайомлення з нормами сучасної української мови та правилами мовленнєвого етикету, а й практична спрямованість: аналіз мовленнєвих помилок, розбір реальних комунікативних кейсів, моделювання педагогічних ситуацій спілкування, розроблення алгоритмів ефективної професійної взаємодії з учасниками освітнього процесу, що забезпечує інтеграцію знань і практики та підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Навчання передбачає також самоаналіз та рефлексію слухачів, що дозволяє об'єктивно оцінити рівень мовної компетентності та виявити вектори для професійного вдосконалення. Завдяки цьому забезпечується неперервний розвиток педагогічних працівників, підвищується якість їхнього мовлення та реалізуються вимоги сучасної освітньої практики.

Зміст програми складається з двох взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, складає 3 год, із них: 50 хвилин – лекційні заняття, 100 хвилин – практична робота, 30 хвилин – контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин			
	Лекції (хв)	Практичні заняття (хв)	Контрольні заходи (хв)	Усього (хв)
Тема 1. Професійне мовлення педагогічного працівника : нормативність та шляхи формування.	25	30		55
Тема 2. Культура мовленнєвого етикету.	25	70		95
Підсумкові заходи. Тестування.			30	30
РАЗОМ	50	100	30	180 (3 год)

1. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Професійне мовлення педагогічного працівника: нормативність та шляхи формування.

Оволодіння нормативним професійним мовленням як базовою компетенцією сучасного педагогічного працівника, інструментом його професійної діяльності та показником педагогічної культури.

Основні вимоги до мовлення педагогічного працівника: змістовність (відповідність матеріалу темі й основній думці, уникнення зайвого), правильність (дотримання мовних норм), точність (добір найточніших слів для передачі змісту думки, уникнення двозначності), логічність і послідовність (чітка структура висловлювання, послідовність викладу думок, уникнення невинуватених повторів), доречність (урахування ситуації мовлення, слухачів, їхнього настрою та зацікавленості), виразність (добір слів і побудова речень, які найбільш яскраво передають думку), багатство (великий обсяг активного словника, вживання різноманітних мовних конструкцій для вираження думки), чистота (правильне звучання, вживання нормативних слів і словосполучень, правильних граматичних форм).

Дотримання мовних норм у процесі спілкування: орфоепічних та акцентуаційних (правильна вимова звуків та дотримання наголосів у словах), лексичних (уживання слів відповідно до їхнього значення, уникнення російнізмів, сленгу, калек чи слів-паразитів; правильне поєднання слів за змістом у словосполученні й реченні), орфографічних та пунктуаційних (правильне написання слів, передача звуків на письмі та правила переносу; правильне вживання розділових знаків), граматичних (дотримання правил побудови словосполучень і речень, вживання граматичних форм, побудови словосполучень і речень), стилістичних (правила вживання мовних засобів, властивих певному стилю мови).

Тема 2. Культура мовленнєвого етикету.

Ключові аспекти мовленнєвого етикету педагогічного працівника: поважне ставлення до всіх учасників освітнього процесу, зокрема до учнів, доброзичлива тональність, форми звертання до дітей, реакція на запізнення, доцільність компліментів та жартів, реакція на «дотепника», сприйняття відповіді учня, реагування на телефонні розмови під час заняття.

Мовленнєвий етикет у ситуаціях педагогічного спілкування: етикетні формули вітання, прощання та звертання; правила знайомства й представлення;

формули прохання, подяки та вибачення; мовленнєвий етикет у взаємодії з учнями, батьками та колегами; типові помилки мовленнєвої поведінки педагога.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Вправа «Редактор»: редагування запропонованого тексту з метою виявлення лексичних помилок (скалькованих росіянізмів, суржику, плеоназму, тавтології, ненормованої лексики, сленгу).

2. Етикетний тест-вибір: розв'язання ситуаційних кейсів, де потрібно обрати найбільш доречну мовленнєву конструкцію. Ситуація 1: «Як коректно припинити розмову з колегою, не образивши його, якщо час уроку вже розпочався?». Ситуація 2: «Як коректно відреагувати на поведінку учня, який заважає працювати на уроці?»

3. Комунікативний практикум: перефразування категоричних, авторитарних речень («*Ви повинні...*», «*Скільки можна повторювати...*» і под.) на переконливі та доброзичливі етикетні висловлювання.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 23.06.2026).
2. Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.06.2026).
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.06.2026).
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.06.2026).
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 27.06.2026).

Основна література

1. Береза Т. Б. Скажи мені українською. Львів : Апріорі, 2019. 456 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi61/0044959.pdf> (дата звернення: 25.06.2026).
2. Український правопис / Національна комісія зі стандартів державної мови. Київ, 2026. 288 с. URL: <https://mova.gov.ua/storage/app/sites/19/2026/rishennja-komisiji/01-03/sdm-ukrayinskii-pravopis-vidannia.pdf> (дата звернення: 24.06.2026).

Додаткова література

1. Голубовська І. В., Гаращук К. В., Підгурська В. Ю. Теорія і практика культури мови : навч.-метод. посіб. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/38938/> (дата звернення: 26.06.2026).
2. Петрук Л., Савущик А. Комунікативна культура у професійній діяльності педагога-менеджера. Молодь і ринок. 2024. № 11 (231). С. 111–116.

© Піддубний М.А., 2026

DOI: 10.24919/2308-4634.2024.315020. URL: https://www.researchgate.net/publication/386393830_KOMUNIKATIVNA_KULTURA_U_PROFESIJNIJ_DIALNOSTI_PEDAGOGA-MENEDZERA (дата звернення: 26.06.2026).

3. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. Український педагогічний журнал. 2023. № 4. С. 148–158. DOI: 10.32405/2411-1317-2022-4-148-158. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/635> (дата звернення: 25.06.2026).

4. Церклевич В. С. Правила етикету і гарних манер для особистостей, які навчаються у ХКТЕІ / уклад. В. С. Церклевич. URL: <http://www.xktei.km.ua/files/18012.pdf> (дата звернення: 25.06.2026).

***Примітка.** Посилання на авторів програми є обов'язковим згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права».*